

Îmi reamintesc convorbirile cu profesorul meu la terminarea Conservatorului. Ele cuprindeau din partea profesorului meu multe sfaturi părintești. Înțeleptit de o mare experiență de viață, mă prevenea de multe ispite ce stau în calca compozitorului către succes și consacrare.

Din fericire, după terminarea Conservatorului nu ne-am despărțit pentru totdeauna. Mai târziu am revenit la Moscova ca aspirant și am continuat să-l frecventez pe Aram Ilici. Evoluția mea trecea uneori discuții destul de dure la catedra de compoziție, discuții care mă antrenau pentru altele mai dure de mai târziu. Cu multă căldură îmi amintesc de sprijinul lui Aram Ilici în aceste împrejurări; mă apăra cât se poate de inteligent și fără să-și trădeze propriile sale gusturi artistice, care nu coincideau întotdeauna cu ale mele.

Cîtiva ani mai târziu am avut fericirea de a-l întilni pe Aram Ilici la noi în România. A venit împreună cu soția sa și cu fiul Karen pentru a-și petrece vacanța la mare și la munte. Mi s-a părut că-i place la noi. Era entuziasmat de soare, de mare, de bogăția poamelor. Cu această ocazie, Haciaturian a întărit relațiile sale de prietenie cu muzicienii români. (Despre contactul său cu Enescu nu este cazul să reamintesc aici; este binecunoscut; eu nu am fost martor

al acestor contacte ci numai al amintirii uimite pe care i-a lăsat-o pentru totdeauna marele muzician român).

Mi s-a întimplat să mă întilnesc cu Aram Ilici și în alte țări, ca de exemplu în 1960 în Germania și în 1968 în S.U.A. De cîte ori vin la Moscova îi vizitez primitoarea sa casă. Și acuma se întimplă să ne înfierbîntăm în discuții despre muzică și muzicieni, dar aceasta nu întunecă de loc relațiile noastre calde, dimpotrivă le dă viață și culoare după atîția ani. Vorbind cu Aram Ilici, mi-am păstrat pentru totdeauna tonul de respect al studentului de altă dată, expresie a respectului meu sincer.

Au trecut mai mult de 20 de ani! Haciaturian împlinește acum 70 de ani. Fiecare om pășește în felul său în vîrstă nouă. Aram Ilici o face în felul său somptuos. Parcă a slăbit puțin, dar e foarte vioi. În ultimii ani, șevelura sa impozantă a devenit argintie, în timp ce monumentalele sale sprincene (prinse de un caricaturist ca fulgere ale lui Jupiter) au rămas la fel de negre.

O, cum aș vrea ca mulți ani de aci încolo, să-l pot vedea pe Aram Ilici la o ceașcă de ceai sau tîind solemn felia împărâtească de pepene cu aceeași inspiratoare nesfirșită poftă de viață!

VIATA

MUZICALĂ

Convorbirea noastră

Elev al dirijorului Antonin Ciolan, Rémus Tzincoca a fost, în 1943, profesor titular (prin concurs) la Conservatorul din Iași. Apoi, în 1945, s-a prezentat la Conservatorul Național Superior din Paris. Admis în clasa de dirijat a reputatului compozitor și șef de orchestră, Louis Fourestier, a obținut, după trei ani, Premiul I.

Care au fost începuturile dvs. dirijorale peste hotare?

— Desigur începuturile nu au fost ușoare. Am dirijat mai întîi o societate filarmonică, o orchestră de amatori de la Laval (capitala departamentului Mayenne) — orchestră sprijinită puternic de prefectura respectivă. Faptul că președintele tribunalului local ...cînta la cornul al treilea e elocvent pentru dragostea acestor cetățeni față de muzică. Aici am dirijat, pentru prima oară, Finalul („Chef cu lăutari“) din *Suita Șătrarii* de Dinu Lipatti, care s-a bucurat de un mare succes.

L-ați întilnit, fără-ndoială, la Paris, pe George Enescu.

Recunoștința, venerația mea față de marele muzician nu se vor stinge niciodată. Personal, îi datorez — ca mulți alții — enorm. În 1948 am dirijat pentru prima oară la Paris faimoasa orchestră a Concertelor Colonne — solist fiind George Enescu care a cîntat în chip sublim *Concertul în la minor* de Bach. Apoi maestrul și-a dirijat, personal, la același concert, *Suita a II-a pentru orchestră*. A fost cea mai mare încurajare pentru mine. Cu acest prilej am dirijat și *Divertismentul rustic* de Sabin Drăgoi. Într-o bună măsură, a fost un concert de creație și interpretare românească.

Am în față două autografe, unul din 1948: „Lui Rémus Tzincoca, urîndu-i să continue ascensiunea atît de fericit începută, cu sincerul meu devotament“. Apoi un an mai târziu: „Lui Rémus Tzincoca, „un adevărat“... cu toate urările afectuoase de la George Enescu“. Ce ne mai puteți spune în legătură cu George Enescu?

În anii 1948—49—50 m-am aflat în strînsă legătură cu Maestrul. Îl vizitam cu regularitate și îmi da îndrumările cele mai prețioase. Dorul de țară îl măcina, așa cum îi macină fiți siguri, pe toți românii cînd se află peste hotare. În 1950 George Enescu mi-a propus să mă ia ca asistent la ciclul de concerte simfonice pe care urma să le dirijeze în Statele Unite. Aveam de pregătit anticipativ programele sale cu muzicienii diferitelor orchestre. În acest scop am plecat mai întîi eu în America, în octombrie, 1950. Din păcate medicii i-au interzis cu strictețe, la scurt timp după aceea, să se obosească și Maestrul nu a mai putut veni. Pentru mine a fost o grea lovitură. Ca să pot trăi, am început să scriu la New-York, între altele, lieduri. În aceste împrejurări am avut șansa să fiu invitat de compozitorul Samuel Barlow în urma unei manifestări artistice pe care am susținut-o, conducînd o orchestră profesionistă — să dirijez un concert la festivalul de la Ipswich. Apoi, între 1952—1956 am fondat și condus Festivalul muzical de la Newport în Rhode Island (S.U.A.) Începînd din 1953 pînă în 1956 am dirijat la Newport, între altele și New-York Phylarmonic Symphony Orchestra. Trebuie să spun că aici am avut satisfacția de a conduce concerte la care și-au dat concursul celebrități mondiale ca violonista Erica Morini, pianistul Claudio Arrau, tenorul Richard Tucker ș.a. În același an am fost invitat să dirijez concerte la Metropolitan-museum din New-York, cu care prilej am înființat și orchestra de cameră din același oraș, practic alcătuită din șefii de pupitre de la New-York Phylarmonic.

Ce ne puteți spune despre muzica românească și promovarea ei peste hotare ?

Îmi veți îngădui să vă spun că mi-am făcut totdeauna un punct de onoare din a introduce în concerte pe care le-am dirijat, ori de cîte ori am avut ocazia, lucrări românești. Astfel, în 1971, l-am prezentat pe Dinu Lipatti la Townhall — din New-York — solistă a cunoscutului *Concertino în stil clasic* fi-

ind d-na Madeleine Lipatti pe care am invitat-o în acest scop, de la Geneva. Un an după aceea am dirijat la Cleveland — centru locuit, cum se știe, de mulți români — *Suita Nunta în Carpați* de Paul Constantinescu, care s-a bucurat de un mare succes.

Am dirijat cu consecvență Rapsodiile, Suitele de George Enescu, atît în Statele Unite cît și la Paris la Palais Chaillot etc etc. Trebuie să spun însă că remarcabilele creații românești s-ar cere popularizate mult mai intens peste hotare. Există lucrări, le-aș spune clasice, de asemenea o seamă de lucrări contemporane ale școlii de compoziție românești în plin avînt, încă prea puțin cunoscute. Difuzarea unora dintre ele a fost făcută și de regretatul Ionel Perlea, cu care am avut la New-York permanente întîlniri prietenești. Dar s-ar cere o difuzare, în primul rînd, a materialului muzical propriu-zis — partituri, ștîme — pe temeiul cărora să poată fi prezentată înfloritoarea noastră muzică simfonică și de cameră.

Etapa actuală a activității dv. ?

Începînd din 1958 funcționez ca profesor la Conservatorul din Montreal (titular al claselor de dirijat și orchestră). În același timp întreprind tunnee de concerte în S.U.A. precum și în Europa, făcînd totodată parte din juriile Concursurilor de la Conservatorul Național, Ecole Normale și Școala superioară de muzică din Paris.

Cum ați găsit țara noastră după o absență de treizeci de ani ?

Vă spun din inimă că sînt pur și simplu uimit, la tot pasul. Este o viață nouă, o lume nouă, un peisaj nou, pe care niciodată nu le-am visat și care îmi umplu sufletul de mîndrie că obîrșia mea e pe aceste meleaguri fericite. Țin să-mi exprim totodată profunda mea grațitudine față de forurile conducătoare ale artei și culturii dv., care mi-au oferit prilejul să concertez atît la București cît și la Iași și Cluj.

J.-V. PANDELESCU

Remus Tzincoca-Wanda Wilkomirska la Filarmonica „George Enescu“

Apariția lui Remus Tzincoca la pupitrul Filarmonicii „George Enescu“ ne-a prilejuit cunoașterea unui dirijor aflat la zenitul unei cariere internaționale de mare răsnet, începută în țară (după studii la Conservatorul din Iași), continuată în Franța (studii de perfecționare la Conservatorul din Paris, apoi activitate dirijorală susținută ca invitat al orchestrelor Pasdeloup, Lamoureux, Colonne, ORTF) și în S.U.A. (concerte cu Filarmonicile din New-York și Cleveland, înființarea formațiilor „New York Chamber Orchestra“ și „Newport Music Festival“), pentru a se desfășura în ultimii 15 ani cu centrul de greutate în Canada. Aici, Tzincoca este profesor de dirijat la Conservatorul din Montreal, membru în comitetul executiv al asociației profesorilor de Conservator canadieni și oaspete frecvent în stagiunea orchestrei Radiodifuziunii din Montreal, oraș în care s-a stabilit.

Din primul moment al apariției lui Remus Tzincoca sub cupola Ateneului a devenit evident că ne aflăm în fața unui șef de orchestră de autoritate și prestigiu, capabil să aplice pecetea personalității sale unui repertoriu de mare varietate stilistică, pe care a dovedit că-l stăpînește deopotrivă în construcția arhitectonică de ansamblu și în detaliile cele mai intime. De la început, *Simfonia nr. 9 în Do major* (Marea Simfonie) de Schubert s-a desfășurat sub semnul unei prodigioase exaltări dramatice, verbul schubertian fiind organizat într-o impetuoasă dialectică orchestrală. În mod deosebit a impresionat ritmul imuabil impregnat părții lente, *Andante con moto*, tratată într-un spirit de legendă eroică anticipînd marile mișcări lente ale simfoniștilor postromantici Bruckner și Mahler. După un *Scherzo* desfășurat într-un tempo rapid, *Finalul* a adus apoi deznodămîntul grandios al Simfoniei, reunind în mod organic libertatea și rigoarea discursului muzical. Am fost totuși frapați de insistența cu care dirijorul „biciuiește“ orchestra în pasajele de *fortissimo*, spre a obține o maximă intensi-